UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

29 päivänä maaliskuuta 2011 *

Sisällys

I – Asiaa koskevat oikeussäännöt ..... I - 2314

A – EHTY:n perustamissopimuksen määräykset ..... I - 2314

B – EY:n perustamissopimuksen määräykset ..... I - 2316

C – Asetus (EY) N:o 1/2003 ..... I - 2316

D – Menettelyyn sovellettavia vanhentumisaikoja koskevat säännökset ..... I - 2317

II – Asian tausta ..... I - 2319

III – Menettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio .. I - 2322

IV – Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa ..... I - 2324

V – Asianosaisten ja muiden osapuolten vaatimukset ..... I - 2324

VI – Vaatimus suullisen käsittelyn aloittamisesta uudelleen ..... I - 2327

VII – Valitusten tarkastelu ..... I - 2328

A – ARBEDin valitus (C-201/09 P) ..... I - 2329

1. Ensimmäinen valitusperuste, jonka mukaan HT 97 artiklaa ja asetusta N:o 1/2003 on rikottu, harkintavaltaa on käytetty väärin, on tehty oikeudellisia virheitä ja perustelut ovat puutteelliset ..... I - 2329

a) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat ..... I - 2329

b) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta ..... I - 2331

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

2. Toinen valitusperuste, jonka mukaan yhtiöiden oikeushenkilöllisyyden sekä seuraamusten yksilöllisyyden periaatteita on loukattu, perustelut ovat puutteelliset, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä emoyhtiön vastuusta sen kokonaan omistaman tytäryhtiön käyttäytymisestä on tulkittu ja sovellettu virheellisesti sekä oikeusvoiman periaatetta on loukattu ..... I - 2338

a) Valitusperusteen tutkittavaksi ottaminen ja tehokkuus ..... I - 2338

i) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat ..... I - 2338

ii) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta..... I - 2338

b) Asiakysymys..... I - 2339

i) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat ..... I - 2339

ii) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta..... I - 2342

3. Kolmas valitusperuste, jonka mukaan vanhentumisaikoja koskevia sääntöjä on rikottu, oikeusvoiman periaatetta on loukattu ja perustelut ovat puutteelliset ..... I - 2345

a) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat ..... I - 2345

b) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta..... I - 2346

4. Neljäs valitusperuste, jonka mukaan perustelut ovat puutteelliset ja puolustautumisoikeuksia ja oikeusvoiman periaatetta on loukattu..... I - 2347

a) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat ..... I - 2347

b) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta..... I - 2348

B – Komission valitus (C-216/09 P), jonka ainoan valitusperusteen mukaan päätöksen N:o 715/78 tulkinnassa on tehty oikeudellisia virheitä..... I - 2350

1. Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat ..... I - 2350

2. Unionin tuomioistuimen arviointi asiast..... I - 2354

VIII – Oikeudenkäyntikulut..... I - 2357

Yhdistetyissä asioissa C-201/09 P ja C-216/09 P,

joissa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklan nojalla 5.6.2009 ja 10.6.2009 tehdyistä kahdesta valituksesta,

ArcelorMittal Luxembourg SA, aiemmin Arcelor Luxembourg SA, kotipaikka Luxemburg (Luxemburg), edustajinaan avocat A. Vandencasteele ja avocat C. Falmagne (C-201/09 P),

valittajana,

ja joissa valittajan vastapuolina ja muina osapuolina ovat

Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre ja E. Gippini Fournier, prosessiosoite Luxemburgissa,,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

ArcelorMittal Belval & Differdange SA, aiemmin Arcelor Profil Luxembourg SA, kotipaikka Esch-sur-Alzette (Luxemburg), ja

ArcelorMittal International SA, aiemmin Arcelor International SA, kotipaikka Luxemburg (Luxemburg),

kantajina ensimmäisessä oikeusasteessa,

ja

Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre, X. Lewis ja E. Gippini Fournier, prosessiosoite Luxemburgissa (C-216/09 P),

valittajana,

ja joissa valittajan vastapuolina ja muina osapuolina ovat

ArcelorMittal Luxembourg SA, aiemmin Arcelor Luxembourg SA, kotipaikka Luxemburg (Luxemburg),

ArcelorMittal Belval & Differdange SA, aiemmin Arcelor Profil Luxembourg SA, kotipaikka Esch-sur-Alzette (Luxemburg), edustajanaan avocat A. Vandencasteele, ja

ArcelorMittal International SA, aiemmin Arcelor International SA, kotipaikka Luxemburg (Luxemburg), edustajanaan avocat A. Vandencasteele,

kantajina ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, K. Schiemann, A. Arabadjiev (esittelevä tuomari) ja J.-J. Kasel sekä tuomarit E. Juhász, G. Arestis, A. Borg Barthet, T. von Danwitz ja C. Toader,

julkisasiamies: Y. Bot,
kirjaaja: hallintovirkamies R. Şereş,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 29.6.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.10.2010 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 ArcelorMittal Luxembourg SA, aiemmin Arcelor Luxembourg SA (C-201/09 P) ja Euroopan komissio (C-216/09 P) valituksissaan ja ArcelorMittal Belval & Differdange SA, aiemmin Arcelor Profil Luxembourg SA, ja ArcelorMittal International SA, aiemmin Arcelor International SA, (C-216/09 P) vastavalituksissaan vaativat unionin tuomioistuinta kumoamaan osittain Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-405/06, ArcelorMittal Luxembourg ym. vastaan komissio, 31.3.2009 antaman tuomion (Kok., s. II-771; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla tämä kumosi osittain EHTY:n 65 artiklan soveltamisesta 8.11.2006 tehdyn komission päätöksen K(2006) 5342 lopullinen (asia COMP/F/38.907 – Teräspalkit), joka koskee sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joihin eräät eurooppalaiset palkkien valmistajat ovat osallistuneet, ja josta on julkaistu 13.9.2008 tiivistelmä Euroopan unionin virallisessa lehdessä (EUVL C 235, s. 4; jäljempänä riidanalainen päätös).

2 Komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä, että ArcelorMittal Luxembourg SA:sta, ArcelorMittal Belval & Differdange SA:sta ja ArcelorMittal International SA:sta muodostuva yritys oli osallistunut HT 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti joukkoon sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on ollut hintojen vahvistaminen, kiintiöiden jakaminen ja laaja tietojen vaihtaminen yhteisön teräspalkkimarkkinoista 1.7.1988 ja 16.1.1991 välisenä aikana, ja määräsi kyseisille yhtiöille näistä rikkomisista yhteisvastuullisesti 10 miljoonan euron suuruisen sakon.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *EHTY:n perustamissopimuksen määräykset*

3 HT 65 artiklassa määrättiin seuraavaa:

”1. Kiellettyjä ovat yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla pyritään:

a) vahvistamaan tai määräämään hintoja;

b) rajoittamaan tai valvomaan tuotantoa, tekniikan kehitystä tai investointeja;

c) jakamaan markkinoita, tuotteita, asiakkaita tai hankintalähteitä.

– –

4. Sopimukset ja päätökset, jotka ovat 1 kohdan mukaan kiellettyjä, ovat mitättömiä, eikä niihin voida vedota jäsenvaltioiden tuomioistuimissa.

Jollei oikeudesta saattaa asia yhteisön tuomioistuimen käsiteltäväksi muuta johdu, ainoastaan komissiolla on toimivalta ratkaista, onko tällainen sopimus tai päätös sopusoinnussa tämän artiklan kanssa.

5. Komissio voi määrätä yritykselle, joka on tehnyt mitättömän sopimuksen taikka välitysmenettelyssä tai seuraamusmaksun tai boikotin avulla taikka muilla keinoin soveltanut tai yrittänyt soveltaa mitätöntä sopimusta tai päätöstä taikka sopimusta, jota koskeva lupa on evätty tai peruutettu, tai joka on hankkinut luvan vääriksi tai harhaanjohtaviksi tietämiensä tietojen avulla taikka osallistunut tämän artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyihin menettelytapoihin, sakon tai uhkasakon, joka on tämän artiklan 1 kohdan mukaan kielletyn sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan kohteena olleista tuotteista kertyneen liikevaihdon määrä enintään kaksinkertaisena; jos sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan tarkoituksena kuitenkin on rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja, sakkojen enimmäismäärä voidaan korottaa 10 prosenttiin kyseisten yritysten vuosittaisesta liikevaihdosta ja uhkasakkojen enimmäismäärä 20 prosenttiin päivittäisestä liikevaihdosta.”

4 EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi HT 97 artiklan mukaisesti 23.7.2002.

B *EY:n perustamissopimuksen määräykset*

5 EY 305 artiklan 1 kohdassa määrättiin seuraavaa:

”Tällä sopimuksella ei muuteta Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksen määräyksiä, varsinkaan jäsenvaltioiden oikeuksia tai velvollisuuksia, mainitun yhteisön toimielimen valtuuksia eikä mainitussa sopimuksessa hiilen ja teräksen yhteismarkkinoiden toiminnasta annettuja määräyksiä koskevilta osin.”

C *Asetus (EY) N:o 1/2003*

[EY:n] perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 4 artiklan mukaan ”komissiolla on tässä asetuksessa vahvistetut valtuudet [EY] 81 ja [EY] 82 artiklan soveltamiseksi”.

7 Asetuksen N:o 1/2003 7 artiklassa, jonka otsikko on ”Rikkomisen toteaminen ja lopettaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jos komissio toteaa kantelun perusteella tai omasta aloitteestaan, että [EY] 81 tai [EY] 82 artiklaa rikotaan, se voi päätöksellään määrätä asianomaiset yritykset ja yritysten yhteenliittymät lopettamaan todetun rikkomisen. – – Jos komissiolla on oikeutettu etu asiassa, se voi myös todeta rikkomisen tapahtuneen menneisyydessä.

– –”

8 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat EY 81 artiklan tai EY 82 artiklan määräyksiä.

D *Menettelyyn sovellettavia vanhentumisaikoja koskevat säännökset*

9 Vanhentumisajoista Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimukseen liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 6.4.1978 tehdyn komission päätöksen N:o 715/78/EHTY (EYVL L 94, s. 22) 1 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 1 kohdan mukaan komission toimivalta määrätä sakkoja kilpailuoikeussäännösten rikkomisesta on lähtökohtaisesti rajoitettu viiden vuoden vanhentumisaikaan.

10 Päätöksen N:o 715/78 1 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 2 kohdan mukaan vanhentumisaika lasketaan rikkomisen tekopäivästä alkaen. Jatketuissa tai uusituissa rikkomisissa aika lasketaan kuitenkin siitä päivästä alkaen, jona rikkominen on lakannut.

11 Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 1 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 3 kohdan mukaan kaikki komission toimet rikkomisen tutkinnan tai rikkomista koskevan menettelyn aloittamiseksi katkaisevat vanhentumisajan. Vanhentumisaika katkeaa

sinä päivänä, jona toimi annetaan tiedoksi vähintään yhdelle rikkomiseen osalliselle yritykselle. Toimia, jotka katkaisevat vanhentumisajan kulumisen, ovat erityisesti

– komission kirjallisesti esittämä tietojensaantipyyntö taikka komission päätös, jolla se vaatii pyydettyjen tietojen antamista,

– kirjallinen valtuutus, jonka komissio antaa virkamiehilleen tarkastuksen suorittamista varten, taikka komission päätös, jolla tarkastus määrätään suoritettavaksi,

– komission menettelyn aloittaminen ja

– ilmoitus komission väitetiedoksiannosta.

12 Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 4 kohdan mukaan vanhentumisaika katkeaa suhteessa kaikkiin rikkomiseen osallisiin yrityksiin.

13 Päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 3 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 5 kohdan mukaan uusi vanhentumisaika alkaa kulua jokaisen katkaisun jälkeen. Vanhentuminen toteutuu kuitenkin viimeistään sinä päivänä, jona kahden vanhentumisajan pituutta vastaava määräaika on kulunut komission määräämättä sakkoa tai uhkasakkoa. Tämä määräaika pitenee sillä ajalla, joksi vanhentumisaika on pysähtynyt.

14 Päätöksen N:o 715/78 3 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdan mukaan menettelyyn sovellettava vanhentumisaika ei kulu sinä aikana, jona komission päätöstä koskeva oikeudenkäynti on vireillä unionin tuomioistuimessa.

15 Päätöksen N:o 715/78 4 artiklasta ja asetuksen N:o 1/2003 26 artiklan 1 ja 2 kohdasta käy ilmi, että komission valtuuksia panna täytäntöön päätökset, joissa määrätään sakkoja EHTY:n perustamissopimuksen tai asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan nojalla, rajoittaa viiden vuoden vanhentumisaika, joka alkaa kulua päivästä, jona päätös on tullut lainvoimaiseksi.

II Asian tausta

16 Asian taustalla olevat tosiseikat, sellaisina kuin ne esitetään valituksenalaisen tuomion 16–37 kohdassa, voidaan tiivistää seuraavasti.

17 ARBED SA, joka muutti toiminimeään siten, että siitä tuli ensin Arcelor Luxembourg SA, sitten ArcelorMittal Luxembourg SA (jäljempänä ARBED), valmisti terästeollisuustuotteita.

18 TradeARBED SA, joka muutti toiminimeään siten, että siitä tuli ensin Arcelor International SA ja sittemmin ArcelorMittal International SA (jäljempänä TradeARBED), oli perustettu kokonaan ARBEDin omistuksessa olevaksi tytäryhtiöksi, ja se harjoitti ARBEDin metalliteollisuustuotteiden jakelua.

19 ProfilARBED SA, joka muutti toiminimensä ensin Arcelor Profil Luxembourg SA:ksi, sitten ArcelorMittal Belval & Differdange SA:ksi (jäljempänä ProfilARBED), perustettiin 27.11.1992 kokonaan ARBEDin omistuksessa olevaksi tytäryhtiöksi jatkamaan tuosta päivästä lähtien ARBEDin taloudellista ja teollista toimintaa palkkialalla.

20 Komissio suoritti vuonna 1991 HT 47 artiklan nojalla tehtyjen päätösten perusteella tarkastuksia eri yritysten, myöskin TradeARBEDin, toimitiloissa. Se lähetti 6.5.1992 väitetiedoksiannon asianomaisille yrityksille, joihin kuului TradeARBED, mutta ei ARBEDille eikä ProfilARBEDille. TradeARBED osallistui myös 11.–14.1.1993 pidettyyn kuulemiseen.

21 EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesta menettelystä sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen osalta, joihin eräät eurooppalaiset palkkien valmistajat ovat osallistuneet, 16.2.1994 tehdyllä päätöksellä 94/215/EHTY (EYVL L 116, s. 1; jäljempänä alkuperäinen päätös) komissio totesi, että 17 eurooppalaista terästeollisuusyritystä, niiden joukossa TradeARBED, oli osallistunut joukkoon sopimuksia, päätöksiä ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, jotka koskivat hintojen vahvistamista, markkinoiden jakamista ja luottamuksellisten tietojen vaihtamista yhteisön palkkimarkkinoilla HT 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti, ja se määräsi sakon 14:lle tämän alan yritykselle, joista yksi oli ARBED (11 200 000 ecua), 1.7.1988 ja 31.12.1990 välisenä aikana tehdyistä rikkomisista.

22 Asiassa T-137/94, ARBED vastaan komissio, 11.3.1999 antamallaan tuomiolla (Kok., s. II-303) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi ARBEDin alkuperäisestä päätöksestä nostaman kumoamiskanteen mutta alensi sille määrättyä sakkoa 10 miljoonaan euroon.

23 Asiassa C-176/99 P, ARBED vastaan komissio, 2.10.2003 antamallaan tuomiolla (Kok., s. I-10687) yhteisöjen tuomioistuin kumosi mainitun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion sekä alkuperäisen päätöksen ARBEDia koskevin osin sen vuoksi, että puolustautumisoikeuksia oli loukattu.

24 Kumoamisen johdosta komissio päätti aloittaa uuden menettelyn, joka koski alkuperäisen päätöksen kohteena olleita kilpailunvastaisia menettelyjä. Se lähetti 8.3.2006 ARBEDille, TradeARBEDille ja ProfilARBEDille väitetiedoksiannon, jossa se ilmoitti niille aikomuksestaan tehdä päätös, jossa se katsoo niiden olevan kyseessä olevista rikkomisista yhteisvastuussa. Kantajat vastasivat tähän väitetiedoksiantoon 20.4.2006.

25 Komissio teki 8.11.2006 riidanalaisen päätöksen, jonka 1 ja 2 artiklassa todetaan seuraavaa:

”*1 artikla*

’[ARBEDista, TradeARBEDista ja ProfilARBEDista] muodostuva yritys on osallistunut [HT] 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti joukkoon sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on ollut hintojen vahvistaminen, kiintiöiden jakaminen ja laaja tietojen vaihtaminen yhteisön palkkimarkkinoista. Tällä koostumuksella yrityksen on todettu osallistuneen näihin rikkomisiin 1.7.1988 ja 16.1.1991 välisenä aikana.’

2 artikla

[ARBED, TradeARBED ja ProfilARBED] määrätään maksamaan yhteisvastuullisesti 10 miljoonan euron sakko 1 artiklassa tarkoitetuista rikkomisista.”

III Menettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

26 ARBED, TradeARBED ja ProfilARBED nostivat riidanalaisesta päätöksestä kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 27.12.2006 jättämällään kannekirjelmällä HT 33 ja HT 36 artiklan sekä EY 229 ja EY 230 artiklan nojalla.

27 ARBED, TradeARBED ja ProfilARBED väittivät ensimmäisessä kanneperusteessaan, että riidanalaisella päätöksellä ei ollut oikeudellista perustaa ja että komissio oli käyttänyt harkintavaltaansa väärin. Toisen kanneperusteen mukaan kilpailusääntöjen rikkomisesta vastuuseen joutumista koskevia sääntöjä oli rikottu, kolmannen kanneperusteen mukaan menettelyn vanhentumista koskevia sääntöjä oli rikottu ja neljännen kanneperusteen mukaan puolustautumisoikeuksia oli loukattu.

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että on otettava erityisesti huomioon, että yhteisöjen perustamissopimuksilla on luotu yksi ainoa oikeusjärjestys, että EHTY:n perustamissopimuksen ja EY:n sopimuksen yhteisenä päämääränä on vapaata kilpailua koskevan järjestelmän ylläpitäminen ja että jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmille yhteisen periaatteen mukaan lainsäädännön muuttamistapauksessa on varmistettava oikeudellisten rakenteiden jatkuvuus, jos lainsäätäjä ei ilmaise päinvastaista tahtoaan, ja näin ollen se hylkäsi ensimmäisen kanneperusteen todeten, että

asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohtaa ja 23 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että siinä sallitaan komission toteavan päivämäärän 23.7.2002 jälkeen EHTY:n perustamissopimuksen aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla toteutettuja yritysten välisiä kartelleja ja määräävän niistä seuraamukset.

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi myös toisen kanneperusteen katsoen yhtäältä, että TradeARBED ei ollut vedonnut tähän perusteeseen, ja toisaalta, että komission arvioinnit eivät olleet oikeudellisesti virheellisiä siltä osin kuin niissä katsottiin ARBEDin olevan vastuussa rikkomisesta, johon TradeARBED oli syyllistynyt, ja ProfilARBEDin olevan siitä vastuussa ARBEDin taloudellisena seuraajana sillä perusteella, että ARBED omisti TradeARBEDin kokonaan ja että todisteet vahvistivat sekä sen, että tällä oli ratkaiseva vaikutusvalta TradeARBEDin käyttäytymiseen ja että tätä valtaa tosiasiallisesti käytettiin.

30 Kolmannesta kanneperusteesta, joka koski seuraamusmenettelyjen vanhentumista koskevien sääntöjen rikkomista ARBEDin osalta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei komissio ollut väitetyin tavoin syyllistynyt rikkomiseen, koska sen vuoksi, että vanhentumisaika lakkasi kulumasta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa käydyn ensimmäisen oikeudenkäynnin ajaksi, riidanalainen päätös tehtiin sekä viiden vuoden että kymmenen vuoden vanhentumisajassa. Sitä vastoin todetessaan, että kyseisellä keskeytymisellä on vain asianosaisiin kohdistuva vaikutus eikä kaikkiin kohdistuvaa vaikutusta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että kymmenen vuoden vanhentumisaika oli ProfilARBEDin ja TradeARBEDin osalta kulunut umpeen, ja kumosi näin ollen riidanalaisen päätöksen niiden osalta.

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi ARBEDin osalta neljännen kanneperusteen katsoen, että koska ARBED oli vain väittänyt, että näyttö, joka sillä olisi voinut olla käytettävissään 1990, oli kadonnut ajan kuluessa, se ei ollut osoittanut, miltä osin hallinnollisen menettelyn kesto oli voinut vahingoittaa sen puolustautumisoikeuksien käyttämistä.

32 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumosi näin ollen riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin se koskee ProfilARBEDia ja TradeARBEDia ja hylkäsi kanteen muilta osin perusteettomana.

IV Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

33 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentti päätti 10.9.2009 antamallaan määräyksellä yhdistää asiat C-201/09 P ja C-216/09 P suullista käsittelyä ja tuomion antamista varten.

V Asianosaisten ja muiden osapuolten vaatimukset

34 ARBED vaatii valituksellaan (C-201/09 P), että unionin tuomioistuin

– kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä vahvistetaan riidanalainen päätös ARBEDia koskevilta osin

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut tässä oikeusasteessa sekä ensimmäisessä oikeusasteessa.

35 Komissio vaatii kyseiseen valitukseen antamassaan vastineessa, että unionin tuomioistuin

– hylkää valituksen ja

– velvoittaa ARBEDin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

36 Komissio vaatii valituksessaan (C-216/09 P), että unionin tuomioistuin

– kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä kumotaan ProfilARBEDille ja TradeARBEDille riidanalaisessa päätöksessä määrätyt sakot

– hylkää ProfilARBEDin ja TradeARBEDin kanteen ja

– velvoittaa ProfilARBEDin ja TradeARBEDin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

37 ProfilARBED ja TradeARBED esittävät valitukseen antamassaan vastineessa vastavalituksen ja vaativat, että unionin tuomioistuin

– pysyttää valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin sinä kumotaan niille riidanalaisessa päätöksessä määrätyt sakot soveltamalla vanhentumisajan pysähtymisen suhteellista vaikutusta

– toissijaisesti ja vastavalituksen perusteella kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä

  – sovelletaan niihin EHTY:n perustamissopimusta ja asetusta N:o 1/2003

  – katsotaan ProfilARBEDin olevan vastuussa TradeARBEDin menettelystä

  – ei tunnusteta, että seuraamusmenettely on vanhentunut ProfilARBEDiin nähden vanhentumisajan katkeamista koskevien sääntöjen mukaisesti

  – ei tunnusteta puolustautumisoikeuksien loukkausta, johon ProfilARBEDilla on oikeus vedota, kun otetaan huomioon menettelyn erityisen pitkä kesto

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut kummassakin oikeusasteessa.

38 Komissio vaatii vastavalitukseen antamassaan vastineessa, että unionin tuomioistuin

– hylkää vastavalituksen ja

– velvoittaa ProfilARBEDin ja TradeARBEDin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

VI Vaatimus suullisen käsittelyn aloittamisesta uudelleen

39 Komissio on 27.10.2010 unionin tuomioistuimen kirjaamoon toimittamallaan kirjelmällä vaatinut unionin tuomioistuinta aloittamaan uudelleen asian suullisen käsittelyn unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 61 artiklan nojalla sen varalta, että sen on otettava kantaa kysymykseen ProfilARBEDin siitä johtuvasta vastuusta, että ProfilARBED jatkoi ARBEDin taloudellista toimintaa. Komission mukaan julkisasiamies tarkasteli tätä kysymystä ratkaisuehdotuksensa 224–235 kohdassa mutta kysymys ei ole oikeusriidan kohteena eikä asianosaisilla ole ollut tilaisuutta lausua siitä.

40 Kyseisen määräyksen nojalla julkisasiamiestä on kuultu tämän vaatimuksen johdosta.

41 Unionin tuomioistuin voi omasta aloitteestaan tai julkisasiamiehen ehdotuksesta taikka myös asianosaisten pyynnöstä määrätä työjärjestyksensä 61 artiklan mukaisesti suullisen käsittelyn aloitettavaksi uudestaan, jos se katsoo, että sillä ei ole riittävästi tietoa asiasta tai että asia olisi ratkaistava sellaisen argumentin perusteella, josta asianosaisilla ei ole ollut tilaisuutta lausua (ks. asia C-42/07, Liga Portuguesa de Futebol Profissional ja Bwin International, tuomio 8.9.2009, Kok., s. I-7633, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

42 Unionin tuomioistuin katsoo, että sillä on nyt esillä olevassa asiassa käytettävissään kaikki tarvittavat seikat oikeusriidan ratkaisemiseksi ja että asiaa ei tutkita sellaisen argumentin perusteella, josta asianosaisilla ei ole ollut tilaisuutta lausua.

43 Näin ollen suullista käsittelyä ei ole syytä määrätä aloitettavaksi uudelleen.

VII Valitusten tarkastelu

44 ARBED esittää valituksessaan (C-201/09 P) neljä valitusperustetta. Se väittää ensimmäisessä valitusperusteessa, että HT 97 artiklaa ja asetusta N:o 1/2003 on rikottu, harkintavaltaa on käytetty väärin, on tehty oikeudellisia virheitä ja perustelut ovat puutteelliset.

45 Toisen valitusperusteen mukaan yhtiöiden oikeushenkilöllisyyden sekä rangaistusten ja seuraamusten yksilöllisyyden periaatteita on loukattu, perustelut ovat puutteellisia, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, joka koskee emoyhtiön vastuuta sen kokonaan omistaman tytäryhtiön käyttäytymisestä, on tulkittu ja sovellettu virheellisesti, minkä lisäksi oikeusvoiman ja normihierarkian periaatteita on loukattu.

46 Kolmannen valitusperusteen mukaan vanhentumisaikoja koskevia sääntöjä on rikottu, alkuperäiseen päätökseen liittyvän oikeusvoiman periaatetta on loukattu ja perustelut ovat puutteelliset. ARBED arvostelee neljännessä valitusperusteessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että perustelut ovat puutteelliset, puolustautumisoikeuksia on loukattu ja edellä mainittuun asiassa ARBED vastaan komissio 2.10.2003 annettuun tuomioon liittyvän oikeusvoiman periaatetta on loukattu.

47 Komissio esittää valituksessaan (C-216/09 P) yhden valitusperusteen, jonka mukaan päätöstä N:o 715/78 on tulkittu oikeudellisesti virheellisesti.

A *ARBEDin valitus (C-201/09 P)*

1. Ensimmäinen valitusperuste, jonka mukaan HT 97 artiklaa ja asetusta N:o 1/2003 on rikottu, harkintavaltaa on käytetty väärin, on tehty oikeudellisia virheitä ja perustelut ovat puutteelliset

a) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

48 ARBED toteaa ensiksi, että HT 97 artiklassa määrättiin, että EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002, ja HT 65 artiklaan perustuva riidanalainen päätös tehtiin 8.11.2006. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että oli oikein tutkia kysymyksessä olevia menettelyjä HT 65 artiklan perusteella, se rikkoi HT 97 artiklaa ja jätti vastaamatta ARBEDin argumentteihin siitä, että kyseisellä päätöksellä ei ollut oikeudellista perustaa.

49 ARBEDin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen katsoessaan, että yhteisöjen perustamissopimuksilla on otettu käyttöön yksi ainoa oikeusjärjestys. EY 305 artiklan 1 kohdan mukaan EHTY:n perustamissopimus muodosti erityisjärjestelmän, jolla poikettiin EY:n perustamissopimuksella määrätyistä, yleisesti sovellettavista säännöistä, ja EY:n perustamissopimuksen määräysten tuleminen sovellettavaksi EHTY:n perustamissopimuksen määräysten sijaan aiheutti muutoksia sovellettaviin oikeudellisiin perustoihin, menettelyihin ja aineellisiin säännöksiin 24.7.2002 alkaen. Toimielimet voivat noudattaa velvollisuuttaan tulkita eri perustamissopimuksia johdonmukaisesti vain, jos ne noudattavat näissä perustamissopimuksissa vahvistettuja rajoituksia, eikä tämä velvollisuus siis voi johtaa siihen, että toimielimet soveltavat 23.7.2002 jälkeen sellaista perustamissopimuksen määräystä, jonka voimassaolo oli tuona päivänä päättynyt.

50 Asiassa 23/68, Klomp, 25.2.1969 annettuun tuomioon (Kok., s. 43) ja asiassa C-119/05, Lucchini, 18.7.2007 annettuun tuomioon (Kok., s. I-6199), joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perustelujensa tueksi vetoaa, ei ARBEDin mukaan voida tehokkaasti vedota tämän päätelmän muuttamiseksi. Ensimmäinen tuomio nimittäin koskee yhteisön primaarioikeuden muuttamista, joka tapahtui sulautumissopimuksen vaikutuksesta eikä perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksesta, ja jälkimmäinen koskee päätöstä, joka tehtiin EHTY:n perustamissopimuksen mukaisesti ennen tämän sopimuksen voimassaolon päättymistä eikä sen jälkeen.

51 ARBED katsoo toiseksi, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustanut komission toimivallan asetukseen N:o 1/2003, se on käyttänyt harkintavaltaansa väärin eikä se ole vastannut ARBEDin argumentteihin. ARBED huomauttaa, että asetus N:o 1/2003 annettiin EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päätyttyä, ja katsoo, että kun otetaan huomioon asetuksen 4 artikla ja se, että EHTY:n perustamissopimusta ei mainita lainkaan, siinä annetaan komissiolle toimivalta puuttua vain EY 81 ja EY 82 artiklan rikkomisiin.

52 Vaikka asetuksessa N:o 1/2003 annettaisiin komissiolle toimivalta määrätä seuraamuksia HT 65 artiklan 1 kohdan määräysten rikkomisesta, sillä on ARBEDin mukaan rikottu EHTY:n perustamissopimusta, koska vaikka se on annettu pelkästään EY:n perustamissopimuksen nojalla, sillä on pyritty muuttamaan EHTY:n perustamissopimuksen sisältöä. Oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee, että perustamissopimusten aineellisoikeudellisten määräysten yhdenmukainen tulkinta ei vaikuta toimielimille perustamissopimuksissa myönnettyyn toimivaltaan, sillä toimielimet voivat kunkin perustamissopimuksen puitteissa käyttää yksinomaan sitä toimivaltaa, joka niille on kyseisessä sopimuksessa annettu.

53 ARBEDin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lähestymistapa johtaa yhtäältä siihen, että Euroopan unionin neuvostolla on valta päättää, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia panemaan HT 65 artiklan täytäntöön, vaikka EHTY:n perustamissopimuksen laatijat ovat käyttäneet tätä toimivaltaa, ja toisaalta siihen, että komissiolle EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa tunnustetun yksinomaisen toimivallan luonne muuttuu, jolloin tämä toimivalta kilpailee asetuksessa N:o 1/2003

säädetyn kansallisten kilpailuviranomaisten ja kansallisten tuomioistuinten toimivallan kanssa.

54 Se, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut lakien ajallista soveltamista koskevia sääntöjä, loukkaa siis ARBEDin mukaan kunkin perustamissopimuksen omaa oikeudellista identiteettiä ja normihierarkiaa koskevia sääntöjä. Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on sekoittanut keskenään menettelysäännön, aineellisoikeudellisen säännön ja toimivallan antamisen. Oikeuskäytännöstä ilmenee yhtäältä, että kysymys toimielimen toimivallasta edeltää kysymystä siitä, mitä aineellisoikeudellisia sääntöjä ja menettelysääntöjä sovelletaan, ja toisaalta, että oikeudellisen perustan, jolla unionin toimielimelle annetaan toimivalta tietyn toimen toteuttamiseen, on oltava voimassa toimen toteuttamishetkellä.

b) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

55 On todettava aivan ensiksi, että jokainen sopimus, joka vastaa HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tunnusmerkistöä ja joka on tehty tai pantu täytäntöön ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä 23.7.2002, voi kyseiseen päivämäärään saakka ja se mukaan lukien antaa aihetta HT 65 artiklan 5 kohtaan perustuvaan komission päätökseen, jossa määrätään sakkoja kyseisen sopimuksen tekemiseen tai sen täytäntöönpanoon osallistuneille yrityksille.

56 Tämän jälkeen on todettava, että jokainen sopimus, joka vastaa HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tunnusmerkistöä ja joka on tehty tai pantu täytäntöön 24.7.2002 ja 30.11.2009 välisenä aikana, voi antaa aihetta tällaiseen komission päätökseen, joka perustuu EY 81 artiklaan ja 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY:n] perustamissopimuksen [81] ja [82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 15 artiklan 2 kohdan a alakohtaan tai asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohtaan.

57 On myös kiistatonta, että jokainen sopimus, joka vastaa HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tunnusmerkistöä ja joka on tehty tai pantu täytäntöön 1.12.2009 lähtien, voi antaa aihetta tällaiseen komission päätökseen, joka perustuu SEUT 101 artiklaan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohtaan.

58 Käsiteltävässä asiassa ARBED riitauttaa ennen kaikkea ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksen, jonka mukaan komissio saattoi 23.7.2002 jälkeen tehdyllä riidanalaisella päätöksellä määrätä sille HT 65 artiklan 1 ja 5 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ja 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan perusteella sakon sen vuoksi, että se oli ennen päivämäärää 23.7.2002 osallistunut HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tunnusmerkistöä vastaavan sopimuksen tekemiseen ja täytäntöönpanoon.

59 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi ensiksi komission toimivallasta valituksenalaisen tuomion 57 ja 58 kohdassa, että EHTY:n perustamissopimus oli EY 305 artiklan 1 kohdan perusteella lex specialis, jolla poiketaan lex generalisista eli EY:n perustamissopimuksesta, ja että sen seurauksena, että EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolo päättyi 23.7.2002, EY:n perustamissopimuksen yleinen soveltamisala on laajentunut 24.7.2002 alkaen kattamaan myös ne alat, jotka alun perin kuuluivat EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan.

60 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin täsmensi valituksenalaisen tuomion 59–61 kohdassa, että EY:n perustamissopimuksen määräysten tuleminen EHTY:n perustamissopimuksen määräysten sijaan tapahtui unionin oikeusjärjestyksen ja sen tavoitteiden jatkuvuuden puitteissa ja että vapaata kilpailua koskevan järjestelmän perustaminen ja ylläpitäminen on yksi sekä EY:n perustamissopimuksen että EHTY:n perustamissopimuksen olennainen päämäärä. Se korosti tässä yhteydessä, että HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat vastaavat EY 81 artiklassa tarkoitettujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen käsitettä ja että unionin tuomioistuinten on tulkittava näitä kahta määräystä samalla tavoin.

61 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 62 kohdassa, että jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmille yhteisen periaatteen mukaan lainsäädännön muuttamistapauksessa on varmistettava oikeudellisten rakenteiden jatkuvuus, jos lainsäätäjä ei ilmaise päinvastaista tahtoaan, ja katsoi, että tämä periaate on sovellettavissa unionin primaarioikeuden muutoksiin.

62 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli näin ollen valituksenalaisen tuomion 63 ja 64 kohdassa, että unionin oikeusjärjestyksen jatkuvuus edellyttää, että komissio takaa EHTY:n perustamissopimuksen määräysten voimassaoloaikana syntyneissä tilanteissa, että niin jäsenvaltioille kuin yksityisillekin EHTY:n perustamissopimuksen nojalla tänä aikana syntyneitä oikeuksia ja velvollisuuksia kunnioitetaan, ja että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa on tämän vuoksi tulkittava siten, että siinä sallitaan komission määräävän 23.7.2002 jälkeen seuraamuksia EHTY:n perustamissopimuksen aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla toteutetuista kartelleista.

63 Näissä arvioinneissa ei ole tehty mitään oikeudellisia virheitä. Oikeuskäytännöstä ilmenee yhtäältä, että jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmille yhteisen periaatteen mukaan, jonka alkuperä voidaan jäljittää aina roomalaiseen oikeuteen asti, lainsäädännön muuttamistapauksessa on varmistettava oikeudellisten rakenteiden jatkuvuus, jos lainsäätäjä ei ilmaise päinvastaista tahtoaan, ja toisaalta, että tämä periaate on sovellettavissa unionin primaarioikeuden muutoksiin (ks. vastaavasti em. asia Klomp, tuomion 13 kohta).

64 Kuten komissio on aivan oikein huomauttanut, ei ole mitään viitettä siitä, että unionin lainsäätäjän tahto olisi ollut, että EHTY:n perustamissopimuksessa kielletyt yhteistoimintajärjestelyt voisivat jäädä kokonaan rankaisematta tämän sopimuksen voimassaolon päätyttyä.

65 Edellä tuomion 55–57 kohdassa esitetyistä toteamuksista seuraa, että EHTY:n perustamissopimus, EY:n perustamissopimus ja EUT-sopimus vuorollaan varmistavat vapaan kilpailun takaamiseksi, että komissio on voinut ja voi edelleen määrätä seuraamuksia kaikesta käyttäytymisestä, joka vastaa HT 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tunnusmerkistöä ja joka on tapahtunut ennen 23.7.2002 tai tämän jälkeen.

66 Näissä olosuhteissa se, että komissiolla ei olisi toimivaltaa varmistaa sellaisten EHTY:n perustamissopimukseen liittyvien normien yhdenmukaista soveltamista, joilla on oikeusvaikutuksia vielä mainitun sopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen, olisi ristiriidassa perustamissopimusten tavoitteiden ja yhtenäisyyden sekä unionin oikeusjärjestyksen jatkuvuuden kanssa (ks. vastaavasti em. asia Lucchini, tuomion 41 kohta).

67 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toiseksi perustellusti todennut valituksenalaisen tuomion 65, 66 ja 68 kohdassa, että lain ajallista soveltamista koskevien periaatteiden noudattaminen sekä oikeusvarmuuden periaatetta ja luottamuksensuojan periaatetta koskevat vaatimukset edellyttävät HT 65 artiklan 1 ja 5 kohdassa annettujen aineellisten sääntöjen soveltamista nyt esillä olevan asian tosiseikkoihin, jotka kuuluvat kyseisen artiklan aineelliseen ja ajalliseen soveltamisalaan.

68 Erityisesti on muistettava, että oikeusvarmuuden periaate edellyttää, että unionin lainsäädännön perusteella ne, joita asia koskee, voivat saada selville tarkasti, minkä laajuisia niille asetetut velvoitteet ovat, ja että ne voivat yksiselitteisesti saada tiedon oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja ryhtyä niiden johdosta asianmukaisiin toimenpiteisiin (asia C-345/06, Heinrich, tuomio 10.3.2009, Kok., s. I-1659, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

69 Tältä osin on korostettava, että tosiseikkojen tapahtuma-aikana HT 65 artiklan 1 ja 5 kohdassa määrättiin selvä oikeudellinen perusta nyt esillä olevassa asiassa

määrätylle seuraamukselle, joten TradeARBED ei voinut olla tietämättä menettelynsä seurauksista. Edeltä tämän tuomion 55–57 kohdan toteamuksista ilmenee, että komissio olisi tästä samasta menettelystä voinut milloin tahansa myöhemmin määrätä tällaisen seuraamuksen.

70 Koska perustamissopimuksissa määritettiin selvästi jo ennen tosiseikkojen tapahtuma-aikaa rikkomiset sekä niistä määrättävien seuraamusten luonne ja merkittävyys, mainittujen periaatteiden tarkoituksena ei ole taata yrityksille, että ne voivat oikeudellisten perustojen ja menettelysääntöjen myöhempien muutosten vuoksi välttää kaikki niiden aikaisemmista kilpailusääntöjen rikkomisista johtuvat seuraamukset.

71 Komissio on todennut jo ennen EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymistä, että seuraamuksia voidaan edelleen määrätä tällä tavoin, ja se on täsmentänyt EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen vaikutuksista kilpailuasioiden käsittelyyn 18.6.2002 antamansa tiedonannon (EYVL C 152, s. 5) 31 kohdassa, että jos se toteaa, että EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla alalla on rikottu kilpailusääntöjä, rikkomiseen sovelletaan soveltamisen ajankohdasta riippumatta sen tapahtumahetkellä voimassa olleita aineellisen oikeuden säännöksiä ja menettelyihin sovelletaan EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon päättymisen jälkeen EY:n perustamissopimusta.

72 Lex mitior -periaate ei nyt esillä olevassa asiassa estä HT 65 artiklan 5 kohdan soveltamista, koska riidanalaisessa päätöksessä määrätty sakko alittaa joka tapauksessa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetyn ylärajan sakon määräämiselle unionin kilpailusääntöjen rikkomisen vuoksi.

73 Kaikista näistä seikoista johtuu, että ARBEDin tilanteessa oleva huolellinen yritys ei missään vaiheessa voinut olla tietämätön toimintansa seurauksista eikä luottaa siihen, että EY:n perustamissopimuksen oikeudellisten puitteiden tulemisesta EHTY:n perustamissopimuksen vastaavien puitteiden sijaan olisi seurauksena se, että se jää seuraamuksitta kaikista niistä HT 65 artiklan rikkomisista, joihin se on menneisyydessä syyllistynyt.

74 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös todennut perustellusti valituksenalaisen tuomion 64 ja 67 kohdassa oikeudellisesta perustasta ja sovellettavista menettelysäännöistä, että komission toimivalta määrätä riidanalaisella päätöksellä kyseessä oleva sakko johtuu asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdasta ja että menettely asiassa olisi suoritettava tämän asetuksen mukaisesti.

75 Oikeuskäytännön mukaan toimenpiteen oikeudellisen perustan muodostavan säännöksen, jolla annetaan unionin toimielimelle toimivalta toteuttaa kyseessä oleva toimenpide, on oltava voimassa toimenpiteen toteuttamishetkellä (ks. vastaavasti asia C-269/97, komissio v. neuvosto, tuomio 4.4.2000, Kok., s. I-2257, 45 kohta) ja menettelysääntöjä katsotaan yleensä voitavan soveltaa niiden voimaantulohetkestä alkaen (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 212/80–217/80, Meridionale Industria Salumi ym., tuomio 12.11.1981, Kok., s. 2735, 9 kohta ja asia C-201/04, Molenbergnatie, tuomio 23.2.2006, Kok., s. I-2049, 31 kohta).

76 Se, että komissio soveltaa asetusta N:o 1/2003, ei myöskään ole rajoittanut vaan pikemminkin laajentanut EHTY:n perustamissopimuksen oikeudellisten puitteiden antamia prosessuaalisia takeita menettelyn kohteena oleville yrityksille, mitä ARBEDkaan ei kiistä.

77 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on voinut oikeudellista virhettä tekemättä todeta valituksenalaisen tuomion 67 ja 68 kohdassa yhtäältä, että komission toimivalta määrätä riidanalaisella päätöksellä kyseessä oleva sakko perustuu asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaan ja että menettely on suoritettava tämän asetuksen mukaisesti, ja toisaalta, että HT 65 artiklan 1 kohta oli se aineellisen oikeuden määräys, jossa määrättiin sovellettavasta seuraamuksesta.

78 Siltä osin kuin ARBED väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole nimenomaisesti vastannut kaikkiin sen väitteisiin, on kolmanneksi syytä palauttaa mieleen, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin yleisen tuomioistuimen velvollisuus Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 36 artiklan ja 53 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla perustella tuomiot ei merkitse sitä, että unionin yleisen tuomioistuimen tulisi esittää selvitys, jossa seurattaisiin tyhjentävästi ja kohta kohdalta kaikkia riidan asianosaisten esittämiä päätelmiä. Perustelut voivat siten olla implisiittisiä, kunhan asianosaiset saavat niiden avulla selville syyt, joiden vuoksi kyseiset toimenpiteet on toteutettu, ja unionin tuomioistuimella on käytettävissään riittävät tiedot, jotta se kykenee harjoittamaan valvontaansa (ks. asia C-431/07 P, Bouygues ja Bouygues Télécom v. komissio, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2665, 42 kohta ja asia C-150/09 P, Iride ja Iride Energia v. komissio, määräys 21.1.2010, 42 kohta).

79 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely oli selkeää, ja ARBED sai sen avulla selville syyt, joiden vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi kyseisen kanneperusteen, ja unionin tuomioistuimella on käytettävissään riittävät tiedot, jotta se kykenee harjoittamaan valvontaansa. Tästä seuraa, että valituksenalaisen tuomion perustelut eivät ole puutteelliset.

80 Kaiken edellä esitetyn perusteella ensimmäinen valitusperuste on hylättävä.

2. Toinen valitusperuste, jonka mukaan yhtiöiden oikeushenkilöllisyyden sekä seuraamusten yksilöllisyyden periaatteita on loukattu, perustelut ovat puutteelliset, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä emoyhtiön vastuusta sen kokonaan omistaman tytäryhtiön käyttäytymisestä on tulkittu ja sovellettu virheellisesti sekä oikeusvoiman periaatetta on loukattu

a) Valitusperusteen tutkittavaksi ottaminen ja tehokkuus

i) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

81 Komissio toteaa asiassa C-201/09 P valitukseen antamassaan vastinekirjelmässä, että siltä osin kuin tällä perusteella riitautetaan se, että valituksenalaisen tuomion 106–119 kohdassa ProfilARBEDin katsotaan olevan vastuussa TradeARBEDin käyttäytymisestä, peruste on jätettävä tutkimatta, koska valituskirjelmään ei voi pätevästi sisältyä perustetta, joka koskee asian jotain muuta asianosaista.

82 Komissio katsoo lisäksi, että toinen valitusperuste on tehoton, koska se koskee vain sen olettaman soveltamista, että emoyhtiö käyttää tosiasiallista määräysvaltaa sillä perusteella, että se omistaa tytäryhtiön kokonaan, mutta ei sitä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamusta, että komissio on näyttänyt toteen, että ARBED käytti tosiasiallista vaikutusvaltaa TradeARBEDissa, mikä oli perusteena päätelmälle, jonka mukaan nämä yhtiöt muodostivat yhden taloudellisen yksikön.

ii) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

83 Sen valitusperusteen osan, joka koskee sitä, että ProfilARBEDin katsotaan olevan vastuussa TradeARBEDin käyttäytymisestä, tutkittavaksi ottamisesta on todettava,

että tämä peruste ei koske valituksenalaista tuomiota siltä osin kuin se vaikuttaa ARBEDin oikeudelliseen tilanteeseen. Kuten komissio aivan oikein toteaa, valittaja ei voi esittää valitusperustetta asian jonkin muun asianosaisen hyväksi. Tästä seuraa, että tämä valitusperuste on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se koskee sitä, että Profil-ARBEDin katsotaan olevan vastuussa TradeARBEDin käyttäytymisestä.

84 Toisen valitusperusteen tehokkuudesta on todettava, että valituksenalaisen tuomion 99 kohdasta käy ilmi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli ARBEDin ja TradeARBEDin muodostaman yhden taloudellisen yksikön olemassaolon tukeutuen joukkoon kyseistä kohtaa edeltäviä seikkoja, joihin kuuluu myös kumottavissa oleva olettama siitä, että tytäryhtiönsä kokonaan omistavalla emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ratkaiseva vaikutusvalta sen käyttäytymiseen.

85 Näissä olosuhteissa toinen valitusperuste on tutkittava.

b) Asiakysymys

i) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

86 ARBED toteaa ensiksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut ARBEDin olevan vastuussa TradeARBEDin käyttäytymisestä sen kilpailuoikeudessa kehitetyn ajatuksen perusteella, että toisistaan oikeudellisesti erilliset yritykset voivat muodostaa yhden taloudellisen yksikön. Tätä käsitettä on tähän mennessä käytetty kuitenkin vain yritysten vapauttamiseksi seurauksista, jotka johtuvat siitä, että on

olemassa oikeudellisesti erillisiä oikeushenkilöitä, eli periaatteena on, että EY 81 artiklaan sisältyvää yritysten välisiä sopimuksia koskevaa kieltoa ei sovelleta saman konsernin yrityksiin ja että yrityskeskittymiä koskevaa järjestelmää ei sovelleta saman konsernin sisällä tapahtuviin yrityskauppoihin.

87 Katsoessaan, että konsernin yritykset olivat kollektiivisessa vastuussa niistä yhden käyttäytymisen vuoksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jättänyt ARBEDin mukaan huomiotta yksilöille tunnustetut oikeudet harjoittaa taloudellista toimintaansa erillisinä oikeudellisina yksikköinä, joista kukin on oma oikeushenkilönsä ja vastaa rikkomisesta yksilöllisesti.

88 ARBEDin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen lähestymistapa johtaa epäjohdonmukaiseen tulokseen. Se että sekä emoyhtiön että sisaryhtiön katsotaan olevan vastuussa konserniin kuuluvan yhtiön kilpailusääntöjen rikkomisesta ja että ainoastaan emoyhtiöllä on mahdollisuus kumota ratkaisevaa vaikutusta koskeva oletama, merkitsee sitä, että sisaryhtiöön sovelletaan ankarampaa järjestelmää.

89 Näin ollen ARBEDin mukaan valituksenalaisella tuomiolla loukataan oikeushenkilöllisyyden sekä rangaistusten ja seuraamusten yksilöllisyyden periaatteita, ja siihen sisältyvä päättely on sisäisesti epäjohdonmukaista tavalla, joka vastaa perustelujen puutteellisuutta.

90 ARBED toteaa toiseksi, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että sen kumottavissa olevan olettaman perusteella, jonka mukaan tytäryhtiönsä kokonaan omistavalla emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiön käyttäytymiseen, emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön käyttäytymisestä, se on loukannut yleisiä oikeusperiaatteita ja poikennut sekä unionin tuomioistuimen että omasta oikeuskäytännöstään. Kummankin tuomioistuimen

oikeuskäytännössä edellytetään, että komissio näyttää toteen, että kullekin yritykselle, jolle on päätöksellä määrätty sakkoja, voidaan osoittaa erityiset moitteet.

91 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kantaa ei voida ARBEDin mukaan oikeuttaa asiassa 107/82, AEG-Telefunken vastaan komissio, 25.10.1983 annetulla tuomiolla (Kok., s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281) eikä asiassa C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio, 16.11.2000 annetulla tuomiolla (Kok., s. I-9925), koska ensiksi mainitulla ei ole asian kannalta merkitystä ja toista on tulkittu virheellisesti.

92 Asiassa AEG-Telefunken vastaan komissio yhteisöjen tuomioistuimen ei tarvinnut ARBEDin mukaan tehdä ratkaisua siitä, voidaanko emoyhtiön katsoa olevan vastuussa rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt, vaan kyseisen emoyhtiön rikkomiseen osallistumista koskevasta näytöstä. Lisäksi toisin kuin mainitussa asiassa vallinneessa tilanteessa, nyt esillä olevassa asiassa sovellettavassa kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä, että emoyhtiön kokonaan omistaman tytäryhtiön yhtiöjärjestyksen mukaiset elimet ovat samat kuin emoyhtiön.

93 ARBED toteaa edellä mainitusta asiasta Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio, että yhteisöjen tuomioistuin ei ole koskaan vahvistanut, että täysi määräysvalta yhtiössä riittäisi siihen, että emoyhtiön voitaisiin katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä käyttäytymisestä. Toisin kuin ARBED, kyseisessä asiassa emoyhtiö oli hallinnollisessa menettelyssä hyväksynyt vastuun tytäryhtiönsä käyttäytymisestä. Lisäksi komissio oli kyseiseen tuomioon johtaneessa päätöksessään omaksunut lähestymistavan, jonka mukaan emoyhtiölle määrättiin sakko, kun oli olemassa nimenomaisia todisteita kyseisen emoyhtiön osallistumisesta rikkomiseen.

94 ARBED väittää kolmanneksi, että todetessaan ARBEDilla olleen ratkaiseva vaikutusvalta TradeARBEDiin ja tämän käyttäneen tätä valtaa, vaikka riidanalaisessa päätöksessä ja alkuperäisessä päätöksessä tunnustetaan, että ARBED ei osallistunut rikkomiseen tätä vaikutusvaltaa käyttämällä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin loukkasi alkuperäiseen päätökseen liittyvää oikeusvoiman periaatetta, toimivaltansa

ylittäen korvasi komission harkinnan omallaan ja sovelsi virheellisesti edellä mainituissa asioissa AEG-Telefunken vastaan komissio ja Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio annettuihin tuomioihin perustuvaa oikeuskäytäntöä.

ii) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

95 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta. Unionin tuomioistuin on myös täsmentänyt yhtäältä, että yrityksen käsitteellä on tässä samassa asiayhteydessä katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, ja toisaalta, että kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (asia C-90/09 P, General Química ym. v. komissio, tuomio 20.1.2011, Kok., s. I-1, 34–36 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

96 Emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön toiminnasta erityisesti silloin, kun siitä huolimatta, että tytäryhtiö on erillinen oikeushenkilö, tämä ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan erityisesti huomioon taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet näiden kahden oikeudellisen yksikön välillä (ks. asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-8237, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

97 Sellaisessa erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa kokonaan tytäryhtiönsä, joka on rikkonut unionin kilpailusääntöjä, yhtäältä kyseinen emoyhtiö voi vaikuttaa

ratkaisevasti tytäryhtiön käyttäytymiseen ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseinen emoyhtiö todella vaikuttaa ratkaisevasti tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

98 Tällaisessa tilanteessa komissio voi olettaa emoyhtiön vaikuttavan ratkaisevasti tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan, jos se osoittaa, että emoyhtiö omistaa kokonaan tämän tytäryhtiön. Komissio voi sitten katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, ellei emoyhtiö, jolle kuuluu kyseisen olettaman kumoaminen, näytä riittävällä tavalla toteen, että sen tytäryhtiö käyttäytyy itsenäisesti markkinoilla (ks. em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

99 Vaikka yhteisöjen tuomioistuin mainitsi edellä mainitussa asiassa Stora Kopparbergs Bergslags vastaan komissio antamansa tuomion 28 ja 29 kohdassa sen ohella, että emoyhtiö omistaa kokonaan tytäryhtiönsä, muita seikkoja, joihin kuuluu esimerkiksi se, että emoyhtiön vaikutusta tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan ei ole kiistetty ja että kahdella yhtiöllä on ollut yhteinen edustus hallinnollisessa menettelyssä, yhteisöjen tuomioistuin mainitsi nämä seikat yksinomaan tarkoituksenaan esittää kaikki seikat, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli perustanut päättelynsä, eikä asettaakseen edellä tuomion 97 kohdassa mainitun olettaman soveltamisen edellytykseksi sitä, että esitetään muita todisteita siitä, että emoyhtiöllä on tosiasiallisesti ollut vaikutusta (em. asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 62 kohta).

100 Näistä toteamuksista seuraa, että yhtäältä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että kun emoyhtiö omistaa kokonaan tytäryhtiönsä, on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutus tytäryhtiönsä käyttäytymiseen, ja toisaalta väitetty yhtiöiden

oikeushenkilöllisyyden periaate ja seuraamusten yksilöllisyyden periaate eivät ole esteenä – toisin kuin ARBED väittää – sille, että komissio voi määrätä emoyhtiölle sakon rikkomisesta, johon on syyllistynyt sen kokonaan omistama tytäryhtiö.

101 Kun emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä käyttäytymiseen ja erityisesti sen kilpailunvastaiseen käyttäytymiseen, tästä käyttäytymisestä aiheutuvasta EHTY:n ja EY:n perustamissopimuksissa määrättyjen kilpailusääntöjen rikkomisesta on vastuussa emoyhtiön ja sen tytäryhtiön muodostama yritys edellä tuomion 95 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti.

102 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti lisäksi valituksenalaisen tuomion 94 ja 96–98 kohdassa, että komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä, ettei ole osoitettu eikä edes väitetty, että TradeARBED olisi määrännyt liiketoimintapolitiikastaan itsenäisesti ARBEDiin nähden ja että lisätodisteet lisäksi vahvistavat ARBEDilla olevan ratkaiseva vaikutusvalta TradeARBEDin käyttäytymiseen ja tämän myös tosiasiallisesti käyttävän kyseistä valtaa.

103 Näissä olosuhteissa on hylättävä ARBEDin väitteet siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin sovelsi virheellisesti oikeuskäytäntöä, joka koskee sitä, että emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa kokonaan omistamansa tytäryhtiön käyttäytymisestä, ja siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korvasi komission harkinnan omallaan.

104 ARBEDin väitteestä, jonka mukaan se, että sisaryhtiön katsotaan olevan vastuussa rikkomisesta taloudellisen yksikön käsitteen perusteella, on epäjohdonmukaista, koska se merkitsee sitä, että sisaryhtiöön sovelletaan ankarampaa vastuujärjestelmää kuin emoyhtiöön, on riittävää todeta, että nyt esillä olevassa asiassa komissio on katsonut sisaryhtiön olevan vastuussa tästä käyttäytymisestä sen vuoksi, että se jatkoi

emoyhtiön taloudellista toimintaa ja että sisaryhtiön vastuu riippui siis emoyhtiöstä, joten sisaryhtiöön sovellettava vastuujärjestelmä ei ole millään tavoin ankarampi kuin emoyhtiöön sovellettava.

105 Väitteestä, jonka mukaan oikeusvoiman periaatetta on loukattu, on riittävää todeta, että kyseinen periaate ei missään tapauksessa liity alkuperäisen päätöksen kaltaiseen komission päätökseen, joka on lisäksi kumottu siltä osin kuin se koskee ARBEDia.

106 Siltä osin kuin kysymys on perustelujen puutteellisuudesta, jonka väitetään johtuvan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyn epäjohdonmukaisuudesta, edellä esitetystä seuraa, että tämä väitetty epäjohdonmukaisuus perustuu siihen, että ARBED on tulkinnut virheellisesti oikeuskäytäntöä, joka koskee sitä, että emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa kokonaan omistamansa tytäryhtiön käyttäytymisestä. Tämä väite on siis joka tapauksessa hylättävä.

107 Tästä seuraa, että toinen valitusperuste on hylättävä.

3. Kolmas valitusperuste, jonka mukaan vanhentumisaikoja koskevia sääntöjä on rikottu, oikeusvoiman periaatetta on loukattu ja perustelut ovat puutteelliset

a) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

108 ARBEDin mukaan todetessaan, että ARBED oli osallistunut rikkomiseen, koska se oli vastuussa rikkomisesta, johon TradeARBED syyllistyi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensinnäkin toiminut ristiriitaisesti, koska se erotti valituksenalaisen

tuomion 100 kohdassa sen, että emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa rikkomisesta, siitä, että emoyhtiö osallistuu rikkomiseen, ei toiseksi osoittanut, että ARBED olisi täyttänyt edellytykset, joiden mukaan siihen nähden olisi voitu vedota vanhentumisen katkeamiseen tai keskeytymiseen, kolmanneksi sovelsi virheellisesti vanhentumisaikoja koskevia sääntöjä ja neljänneksi loukkasi oikeusvoiman periaatetta.

b) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

109 Väitteestä, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely oli ristiriitaista, on edellä tämän tuomion 106 kohdassa on jo todettu, että tämä väitetty epäjohdonmukaisuus perustuu siihen, että ARBED on tulkinnut virheellisesti oikeuskäytäntöä, joka koskee sitä, että emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa kokonaan omistamansa tytäryhtiön käyttäytymisestä. Tämä väite on siis hylättävä.

110 Tästä seuraa myös, että toisin kuin ARBED väittää, vanhentumisen katkaiseviin toimiin voitiin vedota ARBEDia vastaan, koska sen voitiin katsoa olevan vastuussa rikkomisesta ja koska TradeARBED ja ARBED muodostivat yhden taloudellisen kokonaisuuden.

111 Lopuksi väitteestä, jonka mukaan oikeusvoiman periaatetta on loukattu, edellä tuomion 105 kohdassa on jo todettu, että alkuperäisen päätöksen kaltaisella komission päätöksellä, joka on lisäksi kumottu siltä osin kuin se koskee ARBEDia, ei missään tapauksessa ole tällaista oikeusvoimaa.

112 Edellä esitetystä seuraa, että kolmas valitusperuste on hylättävä.

4. Neljäs valitusperuste, jonka mukaan perustelut ovat puutteelliset ja puolustautumisoikeuksia ja oikeusvoiman periaatetta on loukattu

a) Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

113 ARBED toteaa esittäneensä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että sen olettaman kumoamiseen, että ARBEDin voidaan katsoa olevan vastuussa rikkomisesta, johon TradeARBED on syyllistynyt, liittyvä merkityksellinen näyttö, joka olisi voinut olla ARBEDin käytettävissä vuonna 1990, oli kadonnut kuluneiden kuudentoista vuoden aikana eikä sillä ollut ollut tilaisuutta arvioida oikeudenkäynnissä mahdollisesti hyödyllisten tietojen merkityksellisyyttä. ARBEDin esittämä väite koski näin ollen sitä, että oli mahdotonta koota kyseisen olettaman kumoamiseksi tarvittavat todisteet.

114 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että ARBEDin on osoitettava itsensä ja oman tytäryhtiönsä välisten suhteiden todelliseen luonteeseen liittyvien todisteiden häviäminen, se on siis vaatinut näyttöä negatiivisesta seikasta – jota on mahdotonta esittää –, minkä vuoksi valituksenalaisen tuomion perustelut ovat puutteelliset tavalla, joka loukkaa puolustautumisoikeuksia.

115 Siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lisäsi valituksenalaisen tuomion 169 kohdassa, että vastuuolettama sisältyi jo alkuperäiseen päätökseen, ARBED

toteaa, että kyseiseen päätökseen ei sisälly mitään päättelyä, joka koskisi sitä, että yhtiön katsotaan olevan vastuussa toisen yhtiön tekemästä kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaan siinä todetaan vain, että TradeARBED oli ARBEDin teräspalkkien jakelija ja että alkuperäinen päätös oli osoitettu ARBEDille yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.

116 ARBED toteaa valituksenalaisen tuomion 171 kohtaan sisältyvistä toteamuksista, joiden mukaan vastuuolettamaa tukevat ne todisteet, joihin komissio on vedonnut jo alkuperäisessä päätöksessään, että edellä mainitussa asiassa ARBED vastaan komissio 11.3.1999 annetun tuomion 96 kohta koski ARBEDin käyttäytymistä rikkomisen jälkeen ja että kyseisen tuomion 98 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ilmaisi ARBEDin ja TradeARBEDin vastuiden olevan epäselviä.

117 Koska yhteisöjen tuomioistuin lisäksi kumosi alkuperäisen päätöksen siltä osin kuin se koski ARBEDia, oikeusvoimavaikutus tekee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämästä argumentista tehottoman. ARBEDin mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely loukkaa edellä mainittuun asiassa ARBED vastaan komissio 2.10.2003 annettuun tuomioon liittyvää oikeusvoimaa ja perustuu sekä alkuperäisen päätöksen että edellä mainitussa asiassa ARBED vastaan komissio 11.3.1999 annetun tuomion virheelliseen tulkintaan, mikä merkitsee perustelujen puutteellisuutta.

b) Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

118 Väitteestä, jonka mukaan oli mahdotonta koota olettaman, että ARBED oli vastuussa TradeARBEDin käyttäytymisestä, kumoamiseksi tarvittavat todisteet ja näyttöä edellytettiin negatiivisesta seikasta, oikeuskäytännöstä ilmenee, että yrityksen, joka väittää, että hallinnollisen menettelyn liiallinen kesto on vaikuttanut

puolustautumisoikeuksien käyttöön, on osoitettava oikeudellisesti riittävällä tavalla, että sillä oli tämän liiallisen keston vuoksi vaikeuksia puolustautua komission väitteitä vastaan (ks. vastaavasti asia C-113/04 P, Technische Unie v. komissio, tuomio 21.9.2006, Kok., s. I-8831, 60 ja 61 kohta).

119 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 168 kohdassa, että ARBED ei ollut osoittanut, miten hallinnollisen menettelyn kesto on voinut vahingoittaa sen puolustautumisoikeuksien käyttämistä, koska se oli tyytynyt väittämään, että näyttö, joka sillä saattoi olla käytettävissään vuonna 1990, on kadonnut tällaisen ajan kuluessa.

120 Tällaisessa arvioinnissa ei ole oikeudellista virhettä. On muistettava, että ARBED oli alkuperäisen päätöksen adressaatti ja asianosaisena ensimmäisessä oikeudenkäynnissä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja yhteisöjen tuomioistuimessa. Kuten komissio oikein toteaa, huolellinen yhtiö säilyttäisi tällaisessa tilanteessa kaikki puolustustaan varten tarvittavat asiakirjat.

121 Tästä seuraa, että vaikka ARBEDin kaltaisessa tilanteessa oleva yritys ei pystyisi osoittamaan, mitä ovat erityiset kadonneet todisteet, sen on kuitenkin osoitettava ainakin ne seikat, tapahtumat tai olosuhteet, jotka estivät sitä asianomaisena ajanjaksona noudattamasta huolellisuusvelvollisuuttaan ja johtivat siihen näytön katoamiseen, johon se viittaa.

122 Unionin yleinen tuomioistuin ja unionin tuomioistuin voivat vasta tällaisten erityisten seikkojen tarkastelun perusteella arvioida, onko yritys osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että sillä on ollut väittämällään tavoin vaikeuksia puolustautua komission väitteitä vastaan hallinnollisen menettelyn liiallisen keston vuoksi, vai ovatko kyseiset vaikeudet päinvastoin aiheutuneet siitä, että yritys on laiminlyönyt huolellisuusvelvollisuutensa.

123 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi siis perustellusti katsoa, että ARBEDin esittämän kaltaisella yleisellä väitteellä ei voida oikeudellisesti riittävällä tavalla osoittaa, että menettelyn kestolla on ollut vaikutusta puolustautumisoikeuksien käyttämiseen.

124 Kun otetaan huomioon tämä toteamus, ARBEDin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 169–171 kohdassa esittämiä lisätoteamuksia vastaan esittämät väitteet ovat tehottomia.

125 Neljäs valitusperuste on tämän vuoksi hylättävä.

126 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että ARBEDin asiassa C-201/09 P tekemä valitus on hylättävä.

B *Komission valitus (C-216/09 P), jonka ainoan valitusperusteen mukaan päätöksen N:o 715/78 tulkinnassa on tehty oikeudellisia virheitä*

1. Asianosaisten ja muiden osapuolten lausumat

127 Komissio katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tulkitsi päätöksen N:o 715/78 2 artiklan 3 kohtaa ja 3 artiklaa virheellisesti sanamuodon mukaisesti ja liian suppeasti, kun se vanhentumisajan katkeamisen ja sen kulumisen pysähtymisen välisen eron perustelemiseksi viittasi kyseisten säännösten sanamuodon eroon niiden

kaikkiin kohdistuvan vaikutuksen osalta. Se, ettei päätöksen N:o 715/78 3 artiklan sanamuodossa nimenomaisesti mainita kaikkiin kohdistuvaa vaikutusta, ei sulje pois sitä, että kyseisessä säännöksessä annetaan vanhentumisajan pysähtymiselle tällainen vaikutus, kun vanhentumisajan katkeamisen ja sen pysähtymisen yhteinen tarkoitus on seisahduttaa ajan kuluminen kaikkien asianomaisten yritysten osalta.

128 Komission mukaan yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi yhdistetyissä asioissa C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio, 15.10.2002 antamassaan tuomiossa vanhentumisaikoja koskevien säännösten sanamuodon mukaisen ja suppean tulkinnan, kun se otti huomioon vanhentumisajan pysähtymistä koskevan säännöksen sanamuodon lisäksi sen tavoitteen vahvistaakseen päätöksen N:o 715/78 3 artiklaan sisältyvän käsitteen ”komission päätös” laajan tulkinnan.

129 Yhteisöjen tuomioistuin totesi komission mukaan kyseisessä tuomiossa, että vanhentumisajan pysähtymisellä suojataan komissiota vanhentumisajan päättymiseltä sellaisissa tapauksissa, joissa komission on odotettava unionin tuomioistuinten päätöstä. Niinpä sekä sen katkaiseminen että sen pysähtyminen mahdollistavat sen, että komissio voi jatkaa kilpailuoikeuden rikkomista koskevaa menettelyä ja määrätä tehokkaasti seuraamuksia.

130 Komissio katsoo myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 154 kohdassa siteeraamasta oikeuskäytännöstä ei voida johtaa vanhentumisajan kulumisen pysähtymisen vaikutusten suppeaa tulkintaa. Erityisesti asiassa C-278/02, Handlbauer, 24.6.2004 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-6171, 40 kohta) yhteisöjen tuomioistuin perusti tulkintansa vanhentumissääntöjen tarkoitukseen.

131 Komissio toteaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämästä viittauksesta asiassa C-310/97 P, komissio vastaan AssiDomän Kraft Products ym., 14.9.1999 annettuun tuomioon (Kok., s. I-5363), että kyseisen tuomion logiikkaa ei voida soveltaa

tarkastusten tai tutkinnan kaltaisiin tutkintatoimenpiteisiin, joiden riitauttaminen katkaisee tai keskeyttää vanhentumisen.

132 Toisin kuin silloin, kun nostetaan kanne lopullisista päätöksistä, jolloin ei voida sulkea pois sitä, että unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisu on pätevä, tällaisten toimenpiteiden riitauttaminen voi vaikuttaa komission mahdollisuuteen soveltaa menettelyä kaikkiin rikkomiseen osallistuneisiin yrityksiin, vaikka nämä toimenpiteet olisi muodollisesti osoitettu vain yhdelle yritykselle. Näin ollen kyseisen tuomion soveltaminen vanhentumisajan pysähtymiseen haittaisi kilpailuoikeuden moitteetonta toteuttamista, kun taas tulkinnalla, jolla säilytetään kaikkiin kohdistuva vaikutus, voidaan varmistaa kilpailuoikeuden tehokas vaikutus.

133 Komissio täsmentää, että silloin, kun yksi yhtiö on riitauttanut jonkin siihen kohdistuneen tutkintatoimenpiteen, komissio olisi valituksenalaisen tuomion mukaan velvollinen jatkamaan tutkimustaan muiden rikkomiseen osallisten yritysten ja yhtiöiden osalta ja käyttämään lopullisessa päätöksessään asiakirjoja, joiden lainmukainen käyttäminen on epävarmaa, koska muuten päätös voitaisiin kumota. Koska vanhentumisaika kuluu suhteessa muihin yrityksiin, komissio ei voi odottaa tutkintatoimenpidettä koskevan oikeudenkäynnin tulosta.

134 Tästä seuraa komission mukaan yhtäältä, että odotettaessa, että unionin tuomioistuimet ratkaisevat kysymyksen tutkinnan lainmukaisuudesta, komission ja asianomaisten yritysten on käytettävä voimavaroja tämän tutkinnan jatkamiseen, ja toisaalta, että yritysten, jotka eivät ole nostaneet kannetta tutkintatoimenpiteestä, on nostettava kanne lopullisesta päätöksestä ja vedottava samaa kysymystä koskevan usean eri kanteen yhteydessä kyseisen toimenpiteen lainvastaisuuteen. Näiden yritysten, joihin kyseinen tutkintatoimenpide vaikuttaa oikeudellisesti, vaikka se olisi osoitettu vain yhdelle erilliselle yritykselle, on voitava vedota saman toimen väitettyyn lainvastaisuuteen kyseisissä tuomioistuimissa.

135 Komissio katsoo myös, että tämä tilanne ei ole verrattavissa tilanteeseen, joissa tutkintatoimenpiteistä ei voida nostaa kannetta, yhtäältä sen vuoksi, että se voi myöhemmässä menettelyssä korjata mahdolliset menettelylliset ongelmat, ja toisaalta sen vuoksi, että unionin tuomioistuimissa ei ole vireillä asiaa.

136 Komissio katsoo lisäksi, että valituksenalainen tuomio tekee sakon maksamisen kiertämisen helpommaksi. Koska vanhentumisajan pysähtyminen vaikuttaa vain yhtiöön, joka on nostanut kanteen, yhtiö voi kymmenen vuotta rikkomisen päättymisen jälkeen ryhtyä uudelleenjärjestelyyn tai siirtää varojaan toiselle yhtiölle, johon pysähtyminen ei vaikuta; tämä tilanne mahdollistaa myös sen, että konserni välttyy sakkojen määräämiseltä.

137 Lisäksi päätöksen N:o 715/78 2 ja 3 artiklan limittäisyys, joka johtuu yhtäältä siitä, että 2 artiklan 3 kohdassa viitataan 3 artiklaan siltä osin kuin kyse on vanhentumisajan uudelleen alkamisesta sen katkeamisen jälkeen, ja toisaalta siitä, että 3 artiklassa viitataan 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuun komission päätökseen, puhuu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemää erottelua vastaan.

138 Komissio katsoo, että vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26.11.1974 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 1) valmisteluasiakirjat vahvistavat sen tulkintaa päätöksestä N:o 715/78. Se toteaa, että jo alkuperäisen ehdotuksen mukaan vanhentumisen katkaisemisella on kaikkiin kohdistuva vaikutus, mikä heijastelee vanhentumisen asiasidonnaisuutta sen henkilöihin kohdistuvan lähestymistavan sijaan, jota eräät valtuuskunnat kannattivat. Lopulta kompromissilla päädyttiin hyväksymään ensiksi mainittu lähestymistapa. Vanhentumisajan pysähtymistä koskeva säännös otettiin erään valtuuskunnan esityksestä käyttöön vasta toisessa, korjatussa ehdotuksessa.

139 Komissio päättelee tästä, että neuvosto omaksui vanhentumisen asiasidonnaisuutta koskevan lähestymistavan kaikissa tätä koskevissa normeissa, myös vanhentumisajan pysähtymistä koskevissa. Neuvosto ei myöskään esittänyt täsmennyksiä tältä osin, koska kun tämä vanhentumisen luonnetta koskeva valinta oli tehty, ei ollut tarpeen täsmentää sitä myös vanhentumisajan pysähtymisen osalta.

140 Komissio katsoo, että koska vanhentuminen on poikkeus, joka on olemassa vain silloin, kun siitä on säädetty, periaate, jonka mukaan poikkeuksia on tulkittava suppeasti, on myös omiaan vahvistamaan sen kantaa. Näin ollen vanhentumista koskevia sääntöjä ei ole syytä tulkita laajasti ja yritysten kannalta suotuisasti. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei ole milloinkaan tuettu vanhentumisajan pysähtymistä koskevien sääntöjen suppeaa tulkintaa.

2. Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

141 Oikeuskäytännöstä käy ilmi, että vanhentumisajan pysähtyminen on perusteltua juuri siitä syystä, että asia on kanteen johdosta vireillä unionin yleisessä tuomioistuimessa tai unionin tuomioistuimessa (em. yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 153 kohta).

142 Oikeuskäytännössä on todettu myös, että jos se, jolle tietty päätös on osoitettu, päättää nostaa tästä päätöksestä kumoamiskanteen, unionin tuomioistuinten käsiteltäväksi on saatettu vain ne päätöksen osat, jotka koskevat tätä adressaattia. Sitä vastoin osat, jotka koskevat muita adressaatteja ja joista ei ole valitettu, eivät ole sen asian kohteena, joka on saatettu unionin tuomioistuinten ratkaistavaksi (em. asia komissio v. AssiDomän Kraft Products ym., tuomion 53 kohta).

143 Lisäksi päätöksen N:o 715/78 4 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 26 artiklan 2 kohdan mukaan seuraamusten täytäntöönpanon vanhentumisaika alkaa kulua päivästä, jona päätös on tullut lainvoimaiseksi. Oikeuskäytännön mukaan tämä määräaika alkaa kulua siitä, kun kanneaika päätöksestä, jossa rikkominen todettiin ja jossa sakko määrättiin, on päättynyt, ilman että kannetta olisi nostettu (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 137 kohta).

144 Edellä esitetystä seuraa yhtäältä, että niiden yritysten osalta, jotka eivät ole nostaneet kannetta komission lopullisesta päätöksestä, jolla niille määrätään sakko HT 65 artiklan tai asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan nojalla, tämä päätös saa lainvoiman, ja toisaalta, että tämän lainvoimaisuuden johdosta niiden osalta alkaa kulua kyseisen päätöksen täytäntöönpanon määräaika, josta säädetään päätöksen N:o 715/78 4 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 26 artiklassa.

145 Tästä seuraa, että kanteella, jonka jokin toinen yritys on nostanut samasta lopullisesta päätöksestä, ei voi näihin yrityksiin nähden olla minkäänlaista vanhentumisajan pysäyttävää vaikutusta.

146 Lisäksi päätöksen N:o 715/78 3 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdan sanamuodosta käy ilmi, että näiden artikloiden tavoitteet kattavat sekä kanteet, jotka nostetaan päätöksen N:o 715/78 2 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista kannekelpoisista toimista, että kanteet, jotka nostetaan komission lopullisesta päätöksestä (ks. analogisesti em. yhdistetyt asiat Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 146 kohta).

147 Koska päätöksen N:o 715/78 3 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa ei siis tehdä mitään eroa niiden päätösten välillä, joihin liittyy vanhentumisajan pysäyttävä vaikutus, ei, toisin kuin komissio väittää, ole syytä liittää kaikkiin

kohdistuvaa vaikutusta kanteisiin, jotka on nostettu päätöksen N:o 715/78 2 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista kannekelpoisista toimista.

148 Kun otetaan huomioon edellä esitetty, on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei tehnyt oikeudellista virhettä, kun se katsoi, että vanhentumisajan pysäyttävä vaikutus, joka päätöksen N:o 715/78 3 artiklassa ja asetuksen N:o 1/2003 25 artiklan 6 kohdassa liitetään oikeudenkäynteihin, koskee vain asianosaisia.

149 Nyt esillä olevassa asiassa – kuten ProfilARBED ja TradeARBED aivan oikein toteavat – alkuperäinen päätös koski yksinomaan ARBEDia, ja oikeudenkäynnissä, joka johti kyseisen päätöksen kumoamiseen siltä osin kuin se koski ARBEDia, asianosaisina olivat yksinomaan ARBED ja komissio. Tästä seuraa, että kyseisellä oikeudenkäynnillä ei voida katsoa olevan minkäänlaista vanhentumisajan pysäyttävää vaikutusta ProfilARBEDiin tai TradeARBEDiin nähden.

150 Näissä olosuhteissa komission asiassa C-216/09 P tekemä valitus on hylättävä.

151 Koska ProfilARBED ja TradeARBED esittivät vastavalituksensa asiassa C-216/09 P toissijaisesti sen varalta, että unionin tuomioistuin hyväksyisi komission valituksen, kyseistä vastavalitusta ei ole tarpeen tutkia.

VIII Oikeudenkäyntikulut

152 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan, jota sovelletaan työjärjestyksen 118 artiklan nojalla valituksen käsittelyyn, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 69 artiklan 3 kohdan mukaan on kuitenkin niin, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi tai jos siihen muuten on erityisiä syitä, unionin tuomioistuin voi määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan.

153 Koska ARBED on hävinnyt asiassa C-201/09 P tehdyn valituksen, se on velvoitettava korvaamaan valitukseen liittyvät oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

154 Siltä osin kuin kyse on asiassa C-216/09 P tehdystä valituksesta, unionin tuomioistuin katsoo, että kun käsiteltävän asian erityispiirteet otetaan huomioon, komissio, Trade ARBED ja ProfilARBED on velvoitettava vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Valitukset hylätään.

2) ArcelorMittal Luxembourg SA vastaa valitukseen asiassa C-201/09 P liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan Euroopan komissiolle tässä asiassa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

3) Euroopan komissio, ArcelorMittal Belval & Differdange SA ja ArcelorMittal International SA vastaavat valitukseen asiassa C-216/09 P liittyvistä omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Allekirjoitukset